

Redactioneel

Dit themanummer van *De Negentiende Eeuw* gaat over het kortstondige koninkrijk Holland (1806-1810) en vooral over zijn vorst Lodewijk Napoleon, ofwel Louis Bonaparte (1778-1846). Op het omslag is hij te zien als een van de aanwezigen bij de kroning van zijn broer Napoleon tot keizer in 1804: vooraan, de tweede van links. Tweede dame van rechts is zijn gemalin Hortense de Beauharnais, met aan de hand hun jonggestorven oudste zoontje.¹ Tweehonderd jaar geleden – om precies te zijn op 5 juni 1806 – werd Lodewijk door zijn broer uitgeroepen tot koning van Holland. Deze gebeurtenis is in Nederland herdacht met evenementen als tentoonstellingen en wetenschappelijke congressen. Het Historisch Museum in Haarlem, een van de plaatsen waar Lodewijk verblijf heeft gehouden, toonde *Een koning in Haarlem. Een stad in de Franse tijd 1795-1813*. De Atlas van Stolk te Rotterdam exposeerde prenten en tekeningen rond *Lodewijk Napoleon en de Leidse buskruitramp*; het Zilvermuseum in Schoonhoven schonk aandacht aan het leven van koningin Hortense. Het museum Paleis Het Loo – destijds een geliefd buitenverblijf van de koning – was de aangewezen locatie voor een omvangrijke tentoonstelling: *Lodewijk Napoleon; aan het hof van onze eerste koning, 1806-1810*. Congressen waren er onder andere² op 16 en 17 maart in het Amsterdamse Trippenhuis: *Lodewijk I, Koning van Holland. Vormgeving van de monarchie in Nederland, 1806-1810*. Een deel van de daar gehouden voordachten vindt u in dit nummer. De eerste dag van het congres werd georganiseerd door dr. Annie Jourdan (UvA), die ook aan dit nummer als gastredactrice medewerking verleende. De tweede dag, gecoördineerd door Eveline Koolhaas-Grosfeld, was gewijd aan kunst en visuele cultuur onder Lodewijk Napoleon; deze lezingen worden gepubliceerd als deel 56 (2006) van het *Nederlands Kunsthistorisch Jaarboek*.

Het koningschap van Lodewijk Napoleon is lang een vergeten of overgeslagen episode geweest in de geschiedschrijving in Nederland; men was geneigd het begin van de monarchie en van de eenheidsstaat in Nederland te situeren bij de restauratie van het Huis van Oranje in 1813-1814. In Kossmanns *De Lage Landen 1780-1980* wordt de Franse tijd min of meer afgedaan als een ‘incident’;

1 De afbeelding is een detail van ‘Le sacre de Napoléon’, geschilderd door Jacques-Louis David, die daar van 1808 tot 1822 aan werkte. Zie hiervoor: Sylvain Laveissière, *Le sacre de Napoléon peint par David* (Parijs 2004).

2 De bundel voortgekomen uit het op 9 juni gehouden congres *Nederland in Franse schaduw. Recht en bestuur in het Koninkrijk Holland (1806-1810)* zal besproken worden in de Boekzaal.

Lodewijk Napoleon wordt er nauwelijks in genoemd.³ Kossmann beschrijft ook, hoe de constitutionele monarchie van de Oranjes ideologisch werd ondersteund door de voorstelling van een dóórgaande traditie: de tegenstelling tussen stadhouder en regenten onder de Republiek werd verbonden met het idee van een constitutioneel vorst als beschermer van het volk tegen de aristocratie. Buiten de historische wetenschap staat koning Lodewijk, voor zover hij al een plaats heeft gekregen in het 'collectieve geheugen', vooral te boek als een wat zielig en lachwekkend figuur; een echt 'Konijn van Holland', zoals hij zichzelf in gebrekkig Nederlands zou hebben voorgesteld. Diverse spotprenten, zoals te zien in de tentoonstelling in de Atlas van Stolk en ook in dit nummer, zorgden voor uitvergroting van dit beeld.

Een nieuwe generatie historici heeft verandering gebracht in de beeldvorming over Lodewijk Napoleon. In toenemende mate is zijn koningschap de laatste jaren onderwerp geweest van wetenschappelijk onderzoek, met nieuwe gezichtspunten, nuancering van het bestaande ongunstige beeld en een zekere herwaardering als resultaat. De korte regeringsperiode van Lodewijk I blijkt op velerlei terrein van invloed geweest te zijn het Nederland van de negentiende eeuw. De in dit nummer gepubliceerde lezingen behandelen initiatieven op het gebied van hervorming van wetten en rechtsstelsel, het onderwijs, de Staatsfinanciën, de krijgsmacht, de handel en het (voor Nederland onhoudbare) continentaal stelsel. Verder zijn er bijdragen over de moeizame verhouding tussen Lodewijk en zijn keizerlijke broer, en over de beeldvorming over dan wel het in vergetelheid raken van koning Lodewijk.

Uitgangspunt van het congres *Lodewijk I, Koning van Holland. Vormgeving van de monarchie in Nederland* was wetenschappelijke nieuwsgierigheid naar deze weinig bekende periode in de Nederlandse geschiedenis, naar wat concreet gerealiseerd werd tijdens Lodewijks bewind en naar plannen die bedacht waren en niet uitgevoerd. Een eerste vraag was: hoe maakt men van een twee eeuwen oude republiek een koninkrijk? Is daar ooit eerder over nagedacht? En in hoeverre leek de monarchie van Lodewijk op hetgeen eerder bedacht was? Maar de vraag was ook, of een (constitutionele) monarchie zoveel verschilde van een republiek. In diverse bijdragen wordt gereflecteerd op begrippen als 'republiek' en 'monarchie'. Een volgend punt van overweging was, hoe de Hollandse monarchie er in de praktijk uitzag en functioneerde. Dit wordt onderzocht op verschillende niveaus: dat van de politieke geschiedenis (de instituties, ministers en Staatsraad, maar ook de politie en het militaire apparaat), van de juridische geschiedenis (de pogingen tot codificatie, de discussies over de invoering van de verschillende wetboeken), en van de economische geschiedenis (het financieel beleid, de belastingen, het continentaal stelsel). Op dit congres, en derhalve in deze aflevering van *De Negentiende Eeuw*, konden

³ E.H. Kossmann, *De Lage Landen 1780-1980. Twee eeuwen Nederland en België. Deel I: 1780-1914* (6^e dr., Amsterdam 2001), 90-91.

niet alle disciplines aan bod komen. Sociale aspecten bijvoorbeeld komen er niet in voor, ondanks het belang ervan.

Niet alleen is onderzocht wat toegepast en geaccepteerd werd, maar ook de tegenstand die Lodewijk en zijn beleid hebben opgeroepen en de beeldvorming die daaruit ontstaan is. Belicht vanuit zoveel verschillende invalshoeken wordt de kwestie van de staats- en natievorming in Nederland helderder. De conclusie kan worden getrokken, dat voor zover het Willem I vanaf 1813 gelukt is staats- en natievorming te verwezenlijken, dat mede te danken is aan veel voorbereidend werk tijdens de Frans-Bataafse periode – en aan Lodewijk Napoleon. Het slotartikel van dit nummer vormt echter een waarschuwing om deze voorstelling van zaken niet om te laten slaan in een nieuwe mythe.